TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) NUTARTIS

2007 m. balandžio 17 d. *

Byloje C-276/06

dėl *Tribunal du travail de Verviers* (Belgija) 2006 m. birželio 13 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2006 m. birželio 26 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Mamate El Youssfi

prieš

Office national des pensions (ONP),

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas R. Schintgen (pranešėjas), teisėjai A. Tizzano ir A. Borg Barthet,

* Proceso kalba: prancūzų.

generalinis advokatas M. Poiares Maduro,
kancleris R. Grass,

pagal savo Procedūros reglamento 104 straipsnio 3 dalies pirmąją pastraipą nutaręs spręsti klausimą motyvuota nutartimi,

susipažinęs su generalinio advokato nuomone,

priima šią

Nutartį

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1976 m. balandžio 27 d. Rabate pasirašyto ir 1978 m. rugsėjo 26 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2211/78 Bendrijos vardu patvirtinto Europos ekonominės bendrijos ir Maroko Karalystės bendradarbiavimo susitarimo (OL L 264, p. 1, toliau – Bendradarbiavimo susitarimas) 41 straipsnio 1 dalies, 1996 m. vasario 26 d. Briuselyje pasirašyto ir 2000 m. sausio 24 d. Tarybos ir Komisijos sprendimu 2000/204/EB, EAPB, Bendrijų vardu patvirtinto Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją (OL L 70, p. 1, toliau – Asociacijos susitarimas), 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos, 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB)

Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, p. 1), skaitomo atsižvelgiant į 2003 m. gegužės 14 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 859/2003, išplečiantį Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 ir Reglamento (EEB) Nr. 574/72 nuostatų taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems jos dar netaikomos dėl jų pilietybės (OL L 124, p. 1), 4 straipsnio ir 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 14 straipsnio bei jos papildomo protokolo Nr. 1 (toliau – Papildomas protokolas) aiškinimu.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp M. El Youssfi ir Belgijos nacionalinės pensijų tarnybos (*Office national des pensions belge*) (toliau – ONP) dėl pastarosios atsisakymo suteikti ieškovei nacionalinės teisės aktais numatytą teisinę pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

Bendradarbiavimo susitarimas

3 Bendradarbiavimo susitarimo III antraštinės dalies, skirtos bendradarbiavimui darbo srityje, 40 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Vadovaujantis tolesnių dalių nuostatomis darbuotojai, turintys Maroko pilietybę, ir visi kartu su jais gyvenantys šeimos nariai socialinės apsaugos srityje dėl pilietybės nediskriminuojami tos valstybės narės, kurioje jie dirba, piliečių atžvilgiu."

4 Šio 41 straipsnio 2–4 dalyse įtvirtintos nuostatos, susijusios su skirtingose valstybėse narėse įgytų draudimo, darbo ar gyvenimo laikotarpių sumavimu, šeimos išmokų skyrimu Bendrijoje gyvenantiems šeimos nariams ir senatvės pensijos bei pašalpų, išmokų mirties atveju, nelaimingo atsitikimo darbe, profesinės ligos ar invalidumo išmokų perkėlimu į Maroką.

Asociacijos susitarimas

5 Asociacijos susitarimo VI antraštinės dalies, iš esmės skirtos bendradarbiavimui socialinės apsaugos srityje, I skyriaus „Darbuotojams taikomos nuostatos" 65 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Vadovaujantis tolesnių dalių nuostatomis darbuotojai, turintys Maroko pilietybę, ir visi kartu su jais gyvenantys šeimos nariai socialinės apsaugos srityje dėl pilietybės nediskriminuojami tos valstybės narės, kurioje jie dirba, piliečių atžvilgiu.

Socialinės apsaugos sąvoka apima socialinės apsaugos sritis, susijusias su ligos ir motinystės išmokomis, invalidumo, senatvės ir maitintojo netekimo išmokomis, išmokomis nelaimingo atsitikimo darbe ir profesinės ligos atveju, išmokomis mirties atveju, bedarbio išmokomis ir šeimos išmokomis.

<...>“

6 Šio 65 straipsnio 2–4 dalyse įtvirtintos nuostatos yra analogiškos šios nutarties 4 punkte išvardytoms nuostatoms.

7 Šio susitarimo 66 straipsnyje nurodyta:

„Šio skyriaus nuostatos netaikomos Šalių piliečiams, nelegaliai gyvenantiems arba dirbantiems priimančiųjų šalių teritorijoje.“

8 Šis Asociacijos susitarimas, remiantis jo 96 straipsnio 1 dalimi, įsigaliojo 2000 m. kovo 1 dieną.

9 96 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad įsigaliojęs Asociacijos susitarimas pakeičia Bendradarbiavimo susitarimą.

Reglamentas (EB) Nr. 1408/71

10 Pagal 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1) (toliau – Reglamentas Nr. 1408/71), 2 straipsnio 1 dalį jis „taikomas pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims, kuriems yra taikomi ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai ir kurie yra vienos iš valstybių narių piliečiai arba asmenys be pilietybės ar pabėgėliai, gyvenantys kurios nors valstybės narės teritorijoje, bei jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims".

11 Reglamento Nr. 1408/71 3 straipsnio „Vienodų sąlygų taikymas" 1 dalyje nustatyta:

„Laikantis šio reglamento specialių nuostatų, vienos iš valstybių narių teritorijoje gyvenantiems asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, pagal bet kurios valstybės narės teisės aktus priklauso tos pačios prievolės ir jie naudojasi tomis pačiomis išmokomis, kaip ir valstybės piliečiai."

12 Šio reglamento 4 straipsnyje apibrėžta jo materialinė taikymo sritis:

„1. Šis reglamentas taikomas visiems teisės aktams, kurie apima socialinės apsaugos sritis, susijusias su:

a) ligos ir motinystės išmokomis;

b) invalidumo išmokomis, įskaitant tas, kurios skirtos darbingumui išsaugoti ar atgauti;

c) senatvės išmokomis;

d) išmokomis maitintojo netekusiems asmenims;

e) išmokomis dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų;

f) išmokomis mirties atveju;

g) bedarbio išmokomis;

h) išmokomis šeimai.

2. Šis reglamentas taip pat taikomas visoms bendrosioms ir specialioms socialinės apsaugos sistemoms, nepaisant to, ar jos susijusios, ar nesusijusios su įmokų mokėjimu <...>

2 a. Šis reglamentas taip pat taikomas specialioms neįmokinėms išmokoms, kurios mokamos pagal teisės aktus ar sistemas, kitas nei tos, kurios nurodytos 1 dalyje, arba neįtraukiamos pagal 4 dalies nuostatas, jeigu tokios išmokos yra numatytos:

a) teikti papildomą, pakeičiančią ar pagalbinę apsaugą nuo rizikos, kurią apima 1 dalies a–h punktuose nurodytos socialinės apsaugos sritys;

arba

b) tik kaip speciali neįgaliųjų asmenų apsauga.

(Pataisytas vertimas)

<...>“

13 Reglamento Nr. 1408/71 10 a straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Nepaisant 10 straipsnio ir III dalies nuostatų, asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, 4 straipsnio 2a dalyje nurodytos specialios neįmokinės išmokos pinigais mokamos tiktai valstybės narės, kurioje jie gyvena, teritorijoje pagal tos valstybės teisės aktus, su sąlyga, kad tokios išmokos yra išvardytos II a priede. Tokias išmokas moka ir išlaidas padengia gyvenamosios vietos įstaiga.“

14 Šio II a priedo „A. BELGIJA“ dalies b punkte nurodytos „garantuotos pajamos pagyvenusiems žmonėms <...>“.

15 1972 m. kovo 21 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 574/72, iš dalies pakeistas ir atnaujintas Reglamentu Nr. 118/92, nustato Reglamento Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką.

Reglamentas Nr. 859/2003

16 Reglamento Nr. 859/2003 dvyliktoje konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Reglamento <...> Nr. 1408/71 ir Reglamento <...> Nr. 574/72 nuostatos netaikomos esant padėčiai, kuri visais atžvilgiais apsiriboja tik viena valstybe nare. Tai, *inter alia*, susiję su trečiosios šalies piliečio, turinčio sąsajų tik su trečiąja šalimi ir viena valstybe nare, padėtimi."

17 Pagal šio reglamento 1 straipsnį:

„Atsižvelgiant į šio reglamento priedo nuostatas, Reglamento <...> Nr. 1408/71 ir Reglamento <...> Nr. 574/72 nuostatos taikomos trečiųjų šalių piliečiams, kuriems jos dar nėra taikomos tik dėl jų pilietybės, o taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims, jeigu jie teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje ir jų padėtis yra tokia, kuri visais atžvilgiais neapsiriboja viena valstybe nare."

Reglamentas Nr. 883/2004

18 Reglamento Nr. 883/2004 4 straipsnyje „Vienodas požiūris“ numatyta:

„Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, pagal bet kurios valstybės narės teisės aktus priklauso tos pačios išmokos ir prievolės, kaip ir tos valstybės piliečiams.“

19 Reglamento Nr. 883/2004 87 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „pagal šį reglamentą neįgyjama jokių teisių iki jo įsigaliojimo“.

20 To paties reglamento 90 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „<...> reglamentas <...> Nr. 1408/71 nuo šio reglamento taikymo dienos panaikinamas“.

21 Reglamento Nr. 883/2004 91 straipsnyje įtvirtinta:

„Šis reglamentas įsigalioja dvidešimtą dieną nuo jo paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje.*

Jis taikomas nuo įgyvendinimo reglamento įsigaliojimo dienos.“

22 Reikia pažymėti, kad įgyvendinimo reglamentas dar nėra priimtas.

EŽTK

23 EŽTK 14 straipsnis išdėstytas taip:

„Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

24 Pagal Papildomo protokolo 1 straipsnį:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. <...>“

Nacionalinės teisės aktai

25 2001 m. kovo 22 d. Belgijos įstatymu, nustatančiu pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms (2001 m. kovo 29 d. *Moniteur belge* p. 10244, toliau – 2001 m. kovo 22 d. Įstatymas), siekiama pastariesiems garantuoti pakankamas pragyvenimo pajamas. Šis įstatymas jame įtvirtintai išmokai gauti nenustato išankstinio įmokų mokėjimo ar draudimo turėjimo reikalavimo, tačiau gauti tokią išmoką gali tik tie asmenys, kurių pajamos neviršija nustatyto dydžio.

26 Pagal šio įstatymo 3 straipsnį „pajamų garantija užtikrinama asmenims, sulaukusiems ne mažiau 65 metų".

27 2001 m. kovo 22 d. Įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta:

„Asmens, kuriam suteikiama pajamų garantija, pagrindinė gyvenamoji vieta turi būti Belgijoje ir jis turi priklausyti vienai iš šių asmenų kategorijų:

1° Belgijos piliečiai;

2° asmenys, kuriems taikomas Reglamentas <...> Nr. 1408/71 <...>;

3° asmenys be pilietybės, kuriems taikoma 1954 m. rugsėjo 28 d. Niujorke pasirašyta ir 1960 m. gegužės 12 d. Įstatymu patvirtinta Konvencija dėl asmenų be pilietybės statuso;

4° 1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymo dėl užsieniečių įvažiavimo į valstybės teritoriją, apsigyvenimo, įsikūrimo joje ir išvykimo iš jos 49 straipsnyje numatyti pabėgėliai;

5° valstybės, su kuria Belgija garantuojamų pajamų srityje sudarė susitarimą dėl abipusio pripažinimo arba yra pripažinusi abipusiškumą *de facto*, piliečiai;

6° užsienio valstybės piliečiai su sąlyga, kad pagal Belgijos sistemą jie turi teisę į senatvės pensiją ar maitintojo netekimo išmoką.

<...>"

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

28 Iš pagrindinės bylos medžiagos matyti, kad Maroko pilietė M. El Youssfi, gimusi 1939 m. liepos 1 d. ir našlė nuo 1982 m., naudodamasi šeimos susijungimo teise, gyvena Belgijoje su savo šioje valstybėje narėje įsikūrusiu sūnumi.

29 Suinteresuotosios teisėtas gyvenimas Belgijoje nėra ginčijamas.

30 2005 m. rugpjūčio 25 d. M. El Youssfi pateikė ONP prašymą suteikti jai 2001 m. kovo 22 d. Įstatymu numatytą pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms.

31 2005 m. gruodžio 16 d. šis prašymas buvo atmestas motyvuojant tuo, kad ieškovė pagrindinėje byloje nepateikė jos priklausymo vienai iš šio įstatymo 4 straipsnyje išvardytų kategorijų įrodymų.

32 2006 m. kovo 2 d. M. El Youssfi dėl šio sprendimo pateikė ieškinį Vervjė darbo teismui (*Tribunal du travail de Verviers*).

33 Grįsdama savo ieškinį, M. El Youssfi teigia, kad ji teisėtai gyvena Belgijoje ir šis teisėtas statusas suteikia jai teisę reikalauti priimančiosios valstybės narės teisės aktais numatytos pajamų garantijos pagyvenusiems žmonėms tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir šios valstybės piliečiams. Atsisakymas jai skirti šią išmoką, kuri Papildomo protokolo 1 straipsnio prasme yra turtinė teisė, pažeidžia diskriminacijos dėl pilietybės draudimo principą, numatytą Bendradarbiavimo ir Asociacijos susitarimuose bei EŽTK 14 straipsnyje.

34 Tačiau ONP ir prokuratūra prie prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo tvirtina, kad M. El Youssfi prašoma skirti išmoka, kaip asmeninė teisė, yra

susijusi su sąlyga, kad „asmeniui taikomi valstybės narės teisės aktai“ ir kad suinteresuotoji negali remtis Bendrijos teise dėl to, kad ji nejudėjo Europos Sąjungoje.

35 Šiomis aplinkybėmis Vervjė darbo teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar atsisakymas suteikti teisinę pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms tuo pagrindu, kad:

— ieškovei netaikomas Reglamentas (Nr.) 1408/71 <...>,

— ieškovė nėra pripažinta asmeniu be pilietybės arba pabėgėle,

— ieškovė nėra valstybės, su kuria garantuojamų pajamų srityje Belgija yra sudariusi susitarimą dėl abipusio pripažinimo arba yra pripažinusi abipusiškumą *de facto*, pilietė,

— ieškovė pagal Belgijos sistemą neturi teisės nei į senatvės pensiją, nei į maitintojo netekimo išmoką,

išplaukia iš:

— pernelyg griežto Reglamento <...> Nr. 883/2004 <...> (tiek, kiek jis pakeičia Reglamentą <...> Nr. 1408/71 <...>) aiškinimo, visų pirma atsižvelgiant į EŽTK 14 straipsnį, jos Papildomo protokolo 1 straipsnį ir į Reglamentą <...> Nr. 859/2003 <...>

— arba šio Reglamento <...> Nr. 883/2004 aiškinimo, nesuderinamo su <...> Bendradarbiavimo susitarimu, <...> papildytu Asociacijos susitarimu?"

Dėl prejudicinio klausimo

36 Pagal Procedūros reglamento 104 straipsnio 3 dalies pirmąją pastraipą, jeigu atsakymą į klausimą, dėl kurio Teisingumo Teismui yra pateiktas prašymas priimti

prejudicinį sprendimą, galima aiškiai nustatyti iš teismo praktikos, Teismas, susipažinęs su generalinio advokato nuomone, bet kada gali spręsti klausimą motyvuota nutartimi, kurioje nurodoma atitinkama Teisingumo Teismo praktika. Teisingumo Teismas mano, jog toks yra pagrindinės bylos atvejis.

Išankstiniai pastebėjimai

37 Pirmiausia reikia konstatuoti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas yra susijęs su Reglamento Nr. 1408/71 išaiškinimu, nepaisant to, kad jame yra nuoroda į Reglamentą Nr. 883/2004, „pakeičiantį Reglamentą <...> Nr. 1408/71".

38 Iš tikrųjų pagal Reglamento Nr. 883/2004 91 straipsnį jis įsigaliojo dvidešimtą dieną nuo paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*, tačiau bus taikomas nuo įgyvendinimo reglamento įsigaliojimo dienos. Iki šios dienos nebuvo priimtas Reglamento Nr. 883/2004 įgyvendinimo reglamentas, todėl iš to neišvengiamai daroma išvada, jog ir toliau taikomos Reglamento Nr. 1408/71 nuostatos (žr. 2006 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Nemec*, C-205/05, Rink. p. I-10745, 31 ir 32 punktus).

39 Be to, reikia patikslinti, kad Bendrijos teisės nuostatos dėl nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimo netaikomos esant padėčiai, kuri visais atžvilgiais apsiriboja tik viena valstybe nare, ir kad tai, *inter alia*, susiję su suinteresuotojo

asmens, turinčio sąsajų tik su trečiąja šalimi ir viena valstybe nare, padėtimi (be kita ko, žr. 2001 m. spalio 11 d. Sprendimo *Khalil ir kt.*, C-95/99–C-98/99 ir C-180/99, Rink. p. I-7413, 70 ir 71 punktus).

40 Toks aiškinimas taikytinas tiek EB 42 straipsniui, tiek Reglamentui Nr. 1408/71 ir ypač jo 3 straipsniui.

41 Be to, Reglamento Nr. 859/2003, į kurį daro nuorodą nacionalinis teismas savo prejudiciniame klausime, 1 straipsnyje nurodyta, kad Reglamento Nr. 1408/71 ir Reglamento Nr. 574/72 nuostatos „taikomos trečiųjų šalių piliečiams, kuriems jos dar nėra taikomos tik dėl jų pilietybės, o taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims, jeigu jie teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje ir jų padėtis yra tokia, kuri visais atžvilgiais neapsiriboja viena valstybe nare".

42 Reglamento Nr. 859/2003 dvyliktoje konstatuojamojoje dalyje šiuo klausimu patikslinama, kad Reglamento Nr. 1408/71 ir Reglamento Nr. 574/72 nuostatos „netaikomos esant padėčiai, kuri visais atžvilgiais apsiriboja tik viena valstybe nare. Tai, *inter alia*, susiję su trečiosios šalies piliečio, turinčio sąsajų tik su trečiąja šalimi ir viena valstybe nare, padėtimi".

43 Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo turimą informaciją apie pagrindinę bylą atrodo, kad toks asmuo, kaip antai M. El Youssfi, neatitinka trečiosios valstybės piliečio

sąsajos su mažiausiai dviem valstybėmis narėmis reikalavimo, nes daroma prielaida, kad ji išvyko iš Maroko tam, kad, pasinaudodama šeimos susijungimo teise, tiesiogiai įsikurtų Belgijoje su savo šioje valstybėje narėje gyvenančiu sūnumi.

44 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti šias faktines aplinkybes.

45 Pasitvirtinus šioms aplinkybėms M. El Youssfi nebūtų taikomas Reglamento Nr. 1408/71, skaitomo kartu su Reglamentu Nr. 859/2003, 3 straipsnio 1 dalyje numatytas vienodo požiūrio principas socialinės apsaugos srityje, kuris draudžia atsisakyti skirti išmoką, kaip antai pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms, remiantis vien prašymo pateikusio asmens pilietybe (pagal analogiją žr. šios nutarties 51–55 punktus).

46 Šiomis aplinkybėmis pateiktą klausimą reikia išnagrinėti atsižvelgiant į atitinkamas Bendrijos ir Maroko Karalystės sudarytų susitarimų nuostatas.

47 Iš prejudicinio klausimo formuluotės išplaukia, kad šis klausimas susijęs su Bendradarbiavimo susitarimu, „papildytu“ Asociacijos susitarimu.

48 Vis dėlto atsižvelgiant, pirma, į Asociacijos susitarimo 96 straipsnio nuostatas, pagal kurias nuo susitarimo įsigaliojimo dienos, t. y. nuo 2000 m. kovo 1 d., jis pakeičia Bendradarbiavimo susitarimą, ir, antra, į tai, kad M. El Youssfi pateikė prašymą suteikti pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms 2005 m. rugpjūčio 25 d., tik Asociacijos susitarimas gali būti *ratione temporis* taikomas pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms (pagal analogiją žr. 2006 m. birželio 13 d. Nutarties *Echouikh*, C-336/05, Rink. p. I-5223, 36 punktą).

49 Siekiant prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusiam teismui pateikti naudingą atsakymą, reikia nuosekliai išnagrinėti, ar Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa yra tiesiogiai veikianti ir dėl to asmuo gali ja remtis nacionaliniame teisme, šioje nuostatoje įtvirtinto nediskriminavimo principo apimtį ir joje numatytas sąlygas, susijusias su jos materialine taikymo sritimi ir taikymo asmenų atžvilgiu sritimi.

Dėl Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos tiesioginio veikimo

50 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad Teisingumo Teismo praktikoje patvirtinta, jog Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa yra tiesiogiai veikianti, todėl asmenys, kuriems ji taikoma, turi teisę ja remtis nacionaliniuose teismuose (minėtos nutarties *Echouikh* 39–42 punktai ir jos 39 punkte nurodyta teismo praktika dėl Bendradarbiavimo susitarimo 41 straipsnio 1 dalies, kurios formuluotė yra tapati 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos formuluotei).

Dėl Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmojoje pastraipoje įtvirtinto nediskriminavimo principo apimties

51 Kaip Teisingumo Teismas nusprendė minėtos nutarties *Echouikh* 55–58 punktuose ir kaip išplaukia iš teismo praktikos dėl Bendradarbiavimo susitarimo 41 straipsnio 1 dalies, kuri pagal analogiją taikoma Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmajai pastraipai, pastarojoje nuostatoje įtvirtintas nediskriminavimo dėl pilietybės socialinės apsaugos srityje Maroko pilietybę turinčių darbuotojų migrantų ir su jais gyvenančių šeimos narių tų valstybių narių, kuriose jie dirba ar dirbo, piliečių atžvilgiu principas reiškia, jog šioje nuostatoje nurodyti asmenys turi būti vertinami taip, lyg jie būtų atitinkamų valstybių narių piliečiai.

52 Taigi šis principas reikalauja, kad asmenys, kurie patenka į minėtos Asociacijos susitarimo nuostatos taikymo sritį, galėtų gauti socialines išmokas tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir priimančiosios valstybės narės piliečiai, ir pastaroji valstybė teisės aktuose negali jiems nustatyti papildomų arba griežtesnių nei taikomos jos piliečiams sąlygų (minėtos nutarties *Echouikh* 56 punktas).

53 Dėl to nesuderinamu su minėtu nediskriminavimo principu reikia laikyti ne tik atitinkamos valstybės narės pilietybės reikalavimo taikymą Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmojoje pastraipoje nurodytiems asmenims, bet ir visų kitų

reikalavimų, kurie netaikomi piliečiams, taikymą (minėtos nutarties *Echouikh* 57 punktas).

54 Iš nagrinėjamos bylos matyti, pirma, kad toks asmuo, kaip antai ieškovė pagrindinėje byloje, atitinka atitinkamos valstybės narės teisės aktuose numatytus amžiaus ir gyvenamosios vietos reikalavimus, taikomus siekiant gauti teisinę pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms. Antra, priimančiosios valstybės narės pilietis, kurio padėtis yra panaši į M. El Youssfi padėtį, turėtų teisę į šią išmoką, nes 2001 m. kovo 22 d. Įstatymo 4 straipsnio pirmosios pastraipos 6 punkte numatyta teisės į senatvės pensiją ar maitintojo netekimo išmoką taikymo sąlyga yra taikoma tik „užsienio valstybių piliečiams". Taigi atsisakymas M. El Youssfi skirti jos prašomą išmoką pagrįstas tik aplinkybe, kad suinteresuotoji neturi atitinkamos valstybės narės pilietybės ir remiantis nacionalinės teisės aktais negali būti prilyginta šios valstybės piliečiui, bei aplinkybe, kad ji neatitinka piliečiams netaikomos sąlygos.

55 Todėl galima padaryti išvadą, kad teisės aktai, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, neatitinka Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje įtvirtinto nediskriminavimo principo, pagal kurį Maroko piliečiui neturi būti atsisakyta skirti socialinę išmoką dėl jo pilietybės.

56 Reikia taip pat nustatyti, ar pagal Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmąją pastraipą išmoka, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, patenka į „socialinės apsaugos" sritį, ir ar asmeniui, esančiam tokioje padėtyje, kaip M. El Youssfi, ši nuostata yra taikoma.

Dėl Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos materialinės taikymo srities

57 Šiuo klausimu reikia nurodyti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmojoje pastraipoje numatyta sąvoka „socialinė apsauga" turi būti suprantama taip pat, kaip ir Reglamente Nr. 1408/71 esanti tapati sąvoka (minėtos nutarties *Echouikh* 50 ir 51 punktai bei juose nurodyta teismo praktika dėl Bendradarbiavimo sutarties 41 straipsnio 1 dalies).

58 1992 m. balandžio 30 d. Tarybai priėmus Reglamentą (EEB) Nr. 1247/92 (OL L 136, p. 1.), neįmokinės pobūdžio išmokos, kaip antai 2001 m. kovo 22 d. Įstatymu įtvirtinta teisinė pajamų garantija pagyvenusiems žmonėms, buvo tiesiogiai įtrauktos į Reglamento Nr. 1408/71 materialinę taikymo sritį pagal to paties reglamento 4 straipsnio 2a dalies a punktą (taip pat žr. šio reglamento 10a straipsnio 1 dalį ir II a priedą), nes jos skirtos teikti papildomą, pakeičiančią ar pagalbinę apsaugą nuo rizikos, kurią apima šio 4 straipsnio 1 dalies a–h punktuose nurodytos sritys, tarp kurių yra senatvės išmokos (pagal analogiją žr. 1995 m. balandžio 5 d. Sprendimo *Krid*, C-103/94, Rink. p. I-719, 36 punktą dėl 1976 m. balandžio 26 d. Alžyre pasirašyto ir 1978 m. rugsėjo 26 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2210/78 (OL L 263, 1978, p. 1) Bendrijos vardu patvirtinto Europos ekonominės bendrijos ir Alžyro Demokratinės Liaudies Respublikos bendradarbiavimo susitarimo 39 straipsnio 1 dalies, kurios formuluotė yra iš esmės tapati Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos formuluotei).

59 Be to, net iki šio reglamento priėmimo Teisingumo Teismas jau buvo nusprendęs, kad tokio pobūdžio išmoka, kaip antai teisinė pajamų garantija pagyvenusiems

žmonėms, patenka į Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį pagal jo 4 straipsnio 1 dalį (žr. minėto sprendimo *Krid* 33–35 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką).

60 Taigi neabejotina, kad tokio pobūdžio išmoka, kaip antai teisinė pajamų garantija pagyvenusiems žmonėms, kuria siekiama užtikrinti minimalias pragyvenimo lėšas asmenims, sulaukusiems ne mažiau kaip 65 metų, kurių pajamos neviršija tam tikro dydžio, patenka į „socialinės apsaugos" sritį Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos prasme, net jei pagrindinėje byloje nagrinėjama išmoka taip pat turi socialinės pagalbos priemonės požymių.

61 Šiuo klausimu reikia taip pat pridurti, kad, priešingai nei teigia ONP, aplinkybė, jog 2001 m. balandžio 22 d. Įstatymas juo nustatytą išmoką įvardija asmenine, o ne išvestine teise, kurią ieškovė pagrindinėje byloje įgijo kaip darbuotojo migranto šeimos narė, neturi jokios reikšmės.

62 Kadangi Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos taikymo asmenų atžvilgiu sritis nėra tapati Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sričiai, apibrėžtai jo 2 straipsnyje, teismo praktika dėl šio reglamento, kurioje įtvirtinamas skirtumas tarp išvestinių ir asmeninių darbuotojo migranto šeimos narių teisių – kuri buvo patikslinta 1996 m. balandžio 30 d. Sprendimu *Cabanis-Issarte* (C-308/93, Rink. p. I-2097), – nėra taikoma Asociacijos susitarimui (pagal analogiją žr. 1996 m. spalio 3 d. Sprendimo *Hallouzi-Choho*, C-126/95, Rink. p. I-4807, 30 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

Dėl Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos taikymo asmenų atžvilgiu srities

63 Iš nacionalinio teismo sprendimo matyti, kad ONP pripažįsta, jog M. El Youssfi teisėtai gyvena Belgijoje, todėl jai netaikomos Asociacijos susitarimo 66 straipsnio nuostatos.

64 Be to, reikėtų priminti, kad šio susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa pirmiausia taikoma Maroko pilietybę turintiems darbuotojams, o ši sąvoka turi būti aiškinama plačiai.

65 Pagal Teisingumo Teismo praktiką sąvoka „darbuotojas“ apima ir aktyvius darbuotojus, ir asmenis, palikusius darbo rinką sulaukus pensinio amžiaus arba nukentėjusius nuo rizikos, suteikiančios teisę į išmokas kitose socialinės apsaugos srityse (žr. minėtos nutarties *Echouikh* 44 ir 45 punktus).

66 Atsižvelgdamas į šiuos kriterijus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar Belgijoje, kurioje M. El Youssfi šiuo metu gyvena, ji gali būti laikoma „darbuotoja“ Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos prasme.

67 Jei atsakymas būtų neigiamas, reikia pažymėti, kad ši Asociacijos susitarimo nuostata taip pat taikoma darbuotojų šeimos nariams, gyvenantiems kartu su darbuotojais valstybėje narėje, kurioje pastarieji dirba ar dirbo.

68 Šiuo klausimu reikia patikslinti, kad sąvoka „šeimos nariai" apima ne tik darbuotojo migranto sutuoktinį ir tiesiosios žemutinės linijos giminaičius, bet ir su šiuo darbuotoju glaudų giminystės ryšį turinčius asmenis, pavyzdžiui, tiesiosios aukštutinės linijos giminaičius, įskaitant sutuoktinio giminaičius (pagal analogiją žr. 1999 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Mesbah*, C-179/98, Rink. p. I-7955, 46 punktą).

69 Kadangi M. El Youssfi yra našlė, jai galėtų būti taikoma Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa, jeigu būtų įrodyta, kad jos vyras iki savo mirties buvo Maroko pilietybę turintis darbuotojas migrantas Belgijoje, kurioje suinteresuotoji tebegyvena (pagal analogiją žr. minėto sprendimo *Krid* 28–31 punktus).

70 Be to, ieškovė pagrindinėje byloje turėtų būti taip pat laikoma darbuotojo šeimos nare šios nuostatos prasme, nes ji su savo sūnumi, kuris yra darbuotojas šios nutarties 65 punkte nurodyta šios sąvokos prasme ir Maroko pilietis, gyvena Belgijoje.

71 Remiantis Teisingumo Teismo turima bylos medžiaga atrodo, kad M. El Youssfi sūnus įgijo Belgijos pilietybę.

72 Tuo atveju, jeigu M. El Youssfi sūnus būtų išsaugojęs Maroko pilietybę, nacionalinis teismas, remdamasis priimančiosios valstybės narės teise, turi patikrinti, ar Maroko pilietybę turinčio darbuotojo migranto šeimos narys, taip pat turintis priimančiosios valstybės pilietybę, pagal šios valstybės teisę gali remtis šio darbuotojo turima Maroko pilietybe tam, kad jam būtų taikoma Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa (pagal analogiją žr. minėto sprendimo *Mesbah* 40 ir 41 punktus).

73 Atsižvelgiant į visus pirmiau išdėstytus argumentus, į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip, kad Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa turi būti aiškinama kaip draudžianti priimančiajai valstybei narei atsisakyti suteikti teisinę pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms 65 metų sulaukusiai ir teisėtai šios valstybės teritorijoje gyvenančiai Maroko pilietei, jeigu ši nuostata jai taikoma:

— dėl to, kad ji pati dirbo pagal darbo sutartį atitinkamoje valstybėje narėje,

— dėl Maroko pilietybę turinčio darbuotojo migranto, kuris dirba ar dirbo šioje valstybėje narėje, šeimos narės statuso.

74 Prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas turi patikrinti, ar pagrindinėje byloje yra įvykdyta viena iš šių dviejų sąlygų.

75 Kadangi šioje nutartyje išdėstytas Asociacijos susitarimo 65 straipsnio 1 dalies pirmosios pastraipos išaiškinimas yra suderinamas su EŽTK 14 straipsnio ir Papildomo protokolo 1 straipsnio reikalavimais, kuriuos, be kita ko, išaiškino Europos žmogaus teisių teismas 1996 m. rugsėjo 16 d. Sprendime *Gaygusuz prieš Austriją* (*Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, p. 1129), Teisingumo Teismas pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui visus aiškinimo kriterijus, reikalingus pastarajam įvertinti pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės suderinamumą su EŽTK ir Papildomo protokolo garantuojamomis pagrindinėmis teisėmis, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas (be kita ko, žr. minėtos nutarties *Echouikh* 64 ir 65 punktus).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

76 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1996 m. vasario 26 d. Briuselyje pasirašyto ir 2000 m. sausio 24 d. Tarybos ir Komisijos sprendimu 2000/204/EB, EAPB, Bendrijų vardu patvirtinto Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio Europos Bendriją bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, 65 straipsnio 1 dalies pirmoji pastraipa turi būti aiškinama kaip draudžianti priimančiajai valstybei narei

atsisakyti suteikti teisinę pajamų garantiją pagyvenusiems žmonėms 65 metų sulaukusiai ir teisėtai šios valstybės teritorijoje gyvenančiai Maroko pilietei, jeigu ši nuostata jai taikoma:

— **dėl to, kad ji pati dirbo pagal darbo sutartį atitinkamoje valstybėje narėje,**

— **dėl Maroko pilietybę turinčio darbuotojo migranto, kuris dirba ar dirbo šioje valstybėje narėje, šeimos narės statuso.**

Parašai.